

Sygn. akt II KO 54/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 marca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Rafał Malarski (przewodniczący)

SSN Kazimierz Klugiewicz

SSN Zbigniew Puskarski (sprawozdawca)

Protokolant Klaudia Binienda

w sprawie **S. Z.**

w przedmiocie wyroku łącznego

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 17 marca 2021 r.,

wniosku obrońcy skazanego o wznowienie postępowania zakończonego

prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 15 marca 2019 r., sygn. akt II AKa (...)

utrzymującym w mocy wyrok łączny Sądu Okręgowego w W.

z dnia 26 września 2018 r., sygn. akt XII K (...),

1. Na podstawie art. 542 § 1 k.p.k., art. 540 § 2 k.p.k. i art. 547 § 2 k.p.k. wznawia postępowanie w sprawie S. Z. o wydanie wyroku łącznego, zakończone prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 15 marca 2019r., sygn. akt II AKa (...), utrzymującym w mocy wyrok łączny Sądu Okręgowego w W. z dnia 26 września 2018r., sygn. akt XII K (...);

2. uchyla wyroki wskazane w pkt 1 i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w W.

UZASADNIENIE

S. Z. został skazany prawomocnymi wyrokami:

1. Sądu Rejonowego w W. z dnia 13 sierpnia 2014 r. w sprawie III K (...) za czyn z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 297 § 1 k.k. w zb. z art. 271 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. popełniony w nieustalonym okresie czasu, nie później niż 23 lipca 2012 r., na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby 2 lat oraz karę grzywny w wymiarze 50 stawek dziennych po 10 zł każda;
2. Sądu Rejonowego w W. z dnia 20 lutego 2014 r. w sprawie VIII K (...) za czyn z art. 209 § 1 k.k. popełniony w okresie od stycznia do 27 listopada 2012 r. na karę 6 miesięcy ograniczenia wolności polegającą na wykonywaniu nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 30 godzin w stosunku miesięcznym. Postanowieniem z dnia 12 stycznia 2016 r. w sprawie IV Ko (...) orzeczono wobec skazanego karę zastępczą 90 dni pozbawienia wolności, która została wykonana w dniu 21 lutego 2017 r.;
3. Sądu Rejonowego w W. z dnia 16 listopada 2016 r. w sprawie III K (...) za czyn z art. 278 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. popełniony w okresie od 18 do 22 sierpnia 2016 r. na karę 8 miesięcy ograniczenia wolności polegającą na wykonywaniu nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 30 godzin w stosunku miesięcznym. Postanowieniem z dnia 24 października 2017 r. w sprawie III Ko (...) zarządzono wobec skazanego wykonanie 3 miesięcy i 28 dni zastępczej kary pozbawienia wolności za pozostałą do wykonania karę ograniczenia wolności; 14 czerwca 2018 r. kara została wykonana;
4. Sądu Rejonowego w W. z dnia 28 lutego 2017 r. w sprawie VIII K (...) za czyn z art. 288 § 1 k.k. popełniony w dniu 3 października 2016 r. na karę 6 miesięcy ograniczenia wolności polegającą na wykonywaniu nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 20 godzin w stosunku miesięcznym;
5. Sądu Okręgowego w B. z dnia 2 września 2016 r. w sprawie III K (...) za czyny z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. popełnione w dniach 12 i 23 sierpnia 2013 r. przy zastosowaniu art. 91 § 1 k.k. na karę roku pozbawienia

wolności; za czyn z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 286 § 1 k.k. w zb. z art. 280 § 1 k.k. popełniony w dniu 18 września 2013 r. na karę 2 lat i 4 miesięcy pozbawienia wolności; za czyn z art. 258 § 1 k.k. popełniony w okresie od 3 października do 20 listopada 2013 r. na karę 1 roku pozbawienia wolności; za czyn z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zb. z art. 227 k.k. w zb. z art. 299 § 1 i 5 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. popełniony w okresie od 3 października do 20 listopada 2013 r. na karę 6 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności; na podstawie art. 91 § 2 k.k. wymierzono skazanemu karę łączną 7 lat pozbawienia wolności. Wyrok ten został utrzymany w mocy wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 19 lipca 2017 r., sygn. akt II AKa (...);

6. Sądu Rejonowego w W. z dnia 23 czerwca 2017 r. w sprawie V K (...) za czyn z art. 62 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii popełniony w dniu 2 marca 2016 r. na karę 1 roku ograniczenia wolności polegającą na wykonywaniu nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 30 godzin w stosunku miesięcznym;

7. Sądu Okręgowego w W. z dnia 7 czerwca 2017 r. w sprawie XII K (...) za czyn z art. 258 § 1 k.k. popełniony w okresie od 20 do 26 września 2013 r. na karę 6 miesięcy pozbawienia wolności; za czyn z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zw. z art. 65 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. dokonany w okresie od 21 do 26 września 2013 r. na karę 2 lat i 6 miesięcy pozbawienia wolności oraz za czyn z art. 299 § 1, 5 i 6 k.k. popełniony w okresie od 24 do 25 września 2013 r. na karę roku pozbawienia wolności; na podstawie art. 85 § 1 k.k. i art. 86 § 1 k.k. wymierzono skazanemu karę łączną 3 lat pozbawienia wolności.

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem łącznym z dnia 26 września 2018 r., sygn. akt XII K (...), na podstawie art. 85 § 1 i 2 k.k., art. 86 § 1 k.k., art. 87 § 1 k.k. i art. 85a k.k. połączył karę 6 miesięcy ograniczenia wolności wymierzoną S. Z. wyrokiem Sądu Rejonowego w W. w sprawie VIII K (...) (pkt 4), karę łączną 7 lat pozbawienia wolności orzeczoną wyrokiem Sądu Okręgowego w B. w sprawie III K (...) (pkt 5), karę 1 roku ograniczenia wolności wymierzoną wyrokiem Sądu Rejonowego w W. w sprawie IV K (...) (pkt 6) oraz karę łączną 3 lat pozbawienia wolności wymierzoną wyrokiem Sądu Okręgowego w W. w sprawie XII K (...) (pkt 7) i wymierzył S. Z. karę łączną 10 lat pozbawienia wolności (pkt I wyroku). Na podstawie art. 577 k.p.k.

na poczet tej kary zaliczył skazanemu okresy rzeczywistego pozbawienia wolności: w sprawie o sygn. akt VIII K (...) w dniu 25 października 2016 r., w sprawie o sygn. akt IV K (...) od 2 do 3 marca 2016 r., w sprawie III K (...) od 20 listopada 2013 r. do 6 listopada 2014 r. oraz od 14 czerwca do 26 września 2018 r. (pkt II). Stwierdził, na podstawie art. 576 § 1 k.p.k., że pozostałe rozstrzygnięcia zawarte w wyrokach określonych w pkt I, a nie objęte wyrokiem łącznym, podlegają odrębnemu wykonaniu (pkt III). Na podstawie art. 572 k.p.k. umorzył postępowanie o wydanie wyroku łącznego co do kar wymierzonych wyrokami w sprawach III K (...), VIII K (...), III K (...) (pkt IV).

Po rozpoznaniu apelacji obrońcy skazanego skierowanej co do orzeczenia o karze łącznej pozbawienia wolności, Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 15 marca 2019 r., sygn. akt II AKa (...), utrzymał w mocy wyrok w zaskarżonej części.

Sąd Najwyższy po rozpoznaniu kasacji obrońcy postanowieniem z dnia 21 maja 2020 r., II KK 294/19, uznał ją za oczywiście bezzasadną.

W dniu 13 października 2020 r. do Sądu Najwyższego wpłynął wniosek wyznaczonego z urzędu obrońcy S. Z. o wznowienie postępowania sądowego zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...). Powołując się na art. 540 § 2 k.p.k. i art. 542 § 1 k.p.k. oraz art. 544 § 2 k.p.k. obrońca wniósł o:

„1. wznowienie na korzyść skazanego, postępowania prowadzonego w sprawie S. Z., skazanego wyrokiem łącznym na karę 10 lat pozbawienia wolności.

2. uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]. z dnia 15 marca 2019 r. o sygn. akt II AKa (...) i wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 26 września 2018 r., sygn. akt XII K (...) i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w W.

3. na podstawie art. 546 k.p.k. dokonanie weryfikacji dokumentów załączonych do wniosku celem wykazania słuszności łączenia kar ograniczenia wolności wobec skazanego, bez przekształcenie ich na kary pozbawienia wolności”.

Nadto wniósł o zwolnienie skazanego S. Z. od ponoszenia kosztów postępowania i zasądzenie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skazanemu z urzędu.

W uzasadnieniu wniosku obrońca wskazał, że „wyroki Sądu Apelacyjnego w (...) i Sądu Okręgowego w W. winny zostać uchylone, albowiem przepis na podstawie

którego zapadł przedmiotowy wyrok, tj. art. 87 § 1 k.k. został uznany przez Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 11 czerwca 2019 r. o sygn. akt P 20/17 jako niezgodny z przepisem art. 45 ust. 1 i art. 175 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie, w jakim nakłada na Sąd obowiązek połączenia kar pozbawienia wolności i ograniczenia wolności oraz wymierzenia kary łącznej pozbawienia wolności po dokonaniu zmiany ograniczenia wolności na karę pozbawienia wolności”. Po przytoczeniu fragmentu uzasadnienia wyroku TK, obrońca stwierdził, że „połączenie przez Sąd Okręgowy i podtrzymany w Apelacyjnym w wyroku łącznym połączenie kar 6 (sześciu) miesięcy ograniczenia wolności, 7 (siedmiu) lat pozbawienia wolności, 1 (jednego) roku ograniczenia wolności, 3 (trzech) lat pozbawienia wolności i orzeczenia za nie kary łącznej 10 (dziesięciu) lat pozbawienia wolności z obligatoryjnym zamienieniem kar ograniczenia wolności na kary pozbawienia wolności i bez możliwości uwzględnienia kary mieszanej łączącej też kary ograniczenia wolności winno prowadzić do uchylenia orzeczeń tych Sądów.”

W pisemnym stanowisku prokurator reprezentująca Prokuraturę Krajową wniosła o uwzględnienie wniosku obrońcy skazanego S. Z. i wznowienie – na podstawie art. 540 § 2 k.p.k. i art. 542 § 1 k.p.k. oraz art. 544 § 2 k.p.k. – postępowania sądowego zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w W. z dnia 26 września 2018 r., sygn. akt XII K (...), utrzymanym w mocy orzeczeniem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 15 marca 2019 r., sygn. akt II AKa (...). Nie wskazała, jakie orzeczenie Sąd Najwyższy powinien wydać po postulowanym wznowieniu postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniosek obrońcy skazanego S. Z. o wznowienie – na podstawie art. 540 § 2 k.p.k. - postępowania sądowego w przedmiocie wyroku łącznego i uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) oraz poprzedzającego go wyroku łącznego Sądu Okręgowego w W. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania - zasługiwał na uwzględnienie. Wskazaną w wymienionym przepisie przesłanką wznowienia postępowania jest m.in. wydanie przez Trybunał Konstytucyjny orzeczenia o niezgodności z Konstytucją przepisu, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie w postępowaniu mającym być przedmiotem wznowienia. Taka

przesłanka wystąpiła w niniejszej sprawie, bowiem, jak to podniesiono we wniosku, wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 czerwca 2019 r., P 20/17 (Dz. U. poz. 1135, OTK-A 2019, poz. 29) przepis art. 87 § 1 k.k., stanowiący – obok innych powołanych – podstawę prawną wyroku łącznego, został uznany za niezgodny z przepisem art. 45 ust. 1 i art. 175 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie, w jakim nakłada na Sąd obowiązek połączenia kar pozbawienia wolności i ograniczenia wolności oraz wymierzenia kary łącznej pozbawienia wolności po dokonaniu zmiany ograniczenia wolności na karę pozbawienia wolności. W przytoczonym przez prokuratora fragmencie uzasadnienia wyroku Trybunał Konstytucyjny wskazał, że „art. 87 § 1 k.k., stosowany w postępowaniu o wydanie wyroku łącznego, następnie niweczy gwarancję swobody orzekania, z której korzystał sąd wydający wyrok za jedno ze zbiegających się przestępstw, i pozbawia takiej swobody sąd, który ma obowiązek wydać wyrok łączny” oraz że stanowi ograniczenie swobody orzekania w takim stopniu, że narusza zasadę sprawowania przez sądy „wymiaru sprawiedliwości” wysłowioną w art. 175 ust. 1 Konstytucji.

Zarówno z pisma obrońcy skazanego, jak i z pisma prokuratora zdaje się wynikać, że stoją oni na stanowisku, że sam fakt orzeczenia kary łącznej pozbawienia wolności w sytuacji, gdy łączonymi karami jednostkowymi były kara pozbawienia wolności i kara ograniczenia wolności, nakazuje obecnie wznowienie postępowania o wydanie wyroku łącznego. Należy jednak mieć na uwadze, że istotą tego wyroku zakresowego nie jest całkowite wyeliminowanie z systemu prawa przepisu art. 87 § 1 k.k. i tym samym wykluczenie możliwości orzeczenia kary pozbawienia wolności po połączeniu kary pozbawienia wolności z karą ograniczenia wolności, ale zanegowanie bezwzględnego nakazu wydania takiego orzeczenia, jako zbyt naruszającego swobodę orzekania sądu. W konsekwencji w orzecznictwie podkreśla się, że wspomniany wyrok nie wyłączył możliwości łączenia kar pozbawienia wolności z karami ograniczenia wolności, przy stosowaniu zamiennika, o jakim mowa w art. 87 § 1 k.k., lecz zastąpił obowiązek orzekania w takiej sytuacji kary łącznej pozbawienia wolności kompetencją jej wymierzenia, pozwalającą analizować, czy w realiach danej sprawy należy dokonać połączenia kary pozbawienia wolności z karą ograniczenia wolności i orzec karę łączną pozbawienia wolności, czy też kary te wykonać odrębnie (zob.

postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 listopada 2019 r., I KZP 8/19, OSNK 2019, z. 11-12, poz. 65; z dnia 14 stycznia 2012 r., V KO 116/20; wyroki Sądu Apelacyjnego w Katowicach: z dnia 2 września 2019 r., II AKa 240/19; z dnia 26 września 2019 r., II AKa 363/19). Ta okoliczność nie została odnotowana ani przez obrońcę skazanego, ani przez prokuratora, którzy powinni wykazać, z przytoczeniem konkretnych realiów przedmiotowej sprawy (np. kar podlegających łączeniu i wynikających z nich granic kary łącznej, czasowej perspektywy wykonania kary ograniczenia wolności i ustawowego terminu przedawnienia jej wykonania, w kontekście przewidywanego okresu pozbawienia wolności skazanego, zasady łączenia kar przyjętej przez Sąd *meriti*, uzasadnienia wyroku łącznego), że gdyby nie stanowczy nakaz zawarty w art. 87 § 1 k.k., nie byłoby wykluczone odstąpienie przez Sąd Okręgowy od połączenia kar ograniczenia wolności z karami pozbawienia wolności oraz że wznowienie postępowania byłoby dla skazanego korzystne, czego wymaga art. 540 § 2 k.p.k.. Tym niemniej, jak to wyżej wskazano, wniosek należało uwzględnić, za czym przemawiało zwłaszcza uzasadnienie wyroku łącznego. Tłumacząc połączenie kar różnego rodzaju, Sąd Okręgowy wskazał, że „zgodnie z treścią art. 87 § 1 k.k. w razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności sąd wymierza karę łączną pozbawienia wolności, przyjmując, że miesiąc ograniczenia wolności równa się 15 dniom pozbawienia wolności”. W sytuacji, gdy wyrok łączny był wydany przed wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego P 20/17, nie ma powodów, by poprzestanie na tym stwierdzeniu poddać krytyce, jako że Sąd nie miał w ogóle podstaw do podjęcia rozważań czy istnieją okoliczności przemawiające za odstąpieniem od łączenia kar różnego rodzaju, wszakże niewątpliwie świadczy ono o niejako automatycznym przyjęciu przez Sąd *meriti*, że połączenie wspomnianych kar, gdy zachodzą ku temu warunki, jest w każdym wypadku bezwzględnie obligatoryjne. Nie można zatem całkowicie wykluczyć, że gdyby Sąd orzekł po dacie wydania wspomnianego wyroku, jego rozstrzygnięcie byłoby inne. W przeszłości Sąd Najwyższy wyraził pogląd (na gruncie ówczesnego brzmienia art. 75 § 1 k.k.), że jest spełniona przesłanka wznowienia określona w art. 540 § 2 k.p.k., gdy sąd orzekający niejako automatycznie przyjął, że bezwzględnie obligatoryjne jest postąpienie po myśli przepisu, który następnie w określonym

zakresie został zakwestionowany przez Trybunał Konstytucyjny (postanowienie z dnia 19 stycznia 2016 r., V KO 46/15).

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy uwzględnił wniosek o wznowienie postępowania złożony przez obrońcę skazanego S. Z. Obecnie zbędne było rozstrzygnięcie o wynagrodzeniu obrońcy z urzędu, bowiem orzeczenie w tym przedmiocie zawarto w postanowieniu z dnia 24 listopada 2020 r.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy w W., mając w polu widzenia poczynione wyżej uwagi, rozważy, czy zachodzą przesłanki do odstąpienia od połączenia wymierzonych skazanemu na kar pozbawienia wolności i ograniczenia wolności. Tak jak poprzednio, uwzględni również potrzebę stosowania przepisu art. 4 § 1 k.p.k., za czym dodatkowo przemawia fakt zmiany niektórych przepisów rozdziału IX Kodeksu karnego przepisami ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych ... (Dz. U. poz. 1086).